

Τρύφωνος Τσομπάνη

**Ο ΑΓΙΟΣ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΣ ΛΑΖΑΡΟΣ
ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ**

Θεσσαλονίκη 2019

Ο άγιος τετραήμερος Λάζαρος στην εικονογραφία

Η Αγία Γραφή αναμφίβολα υπήρξε πολλές φορές πηγή έμπνευσης αλλά και ευκαιρία διδασκαλίας των ζωγράφων, μέσα από την πάντιμη τέχνη τους. Η ιστορήση αγιογραφικών θεμάτων σε φορητές εικόνες αλλά και στον τοιχογραφικό διάκοσμο των ναών συμπληρώνουν το έργο της διδαχής και της διερμηνείας των Γραφών, ως εποπτικά μέσα διδασκαλίας και κατηχήσεως του λαού. Το θέμα της εικονογραφικής απόδοσης του αγίου Λαζάρου του τετραήμερου και φίλου του Χριστού και ιδιαίτερα η ιστορήση της Αναστάσεώς του δεν θα μπορούσε να έχει άλλη πηγή έμπνευσης από το Ευαγγέλιο του Ιωάννη 11, 1-44. Το γιατί μόνο ο Ιωάννης ασχολείται με την εξιστόρηση της εγέρσεως του Λαζάρου, μας το εξηγεί ο δικός μας άγιος και επίσκοπός μας Δαμασκηνός ο Στουδίτης γράφοντας στον Θησαυρό του: «Τινές ἐξηγηταὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ γραμματισμένοι, λέγουσι: Διατί οἱ ἄλλοι τρεῖς εὐαγγελισταί, ὁ Μᾶρκος, ὁ Ματθαῖος καί ὁ Λουκᾶς δέν γράφουσι τίποτες διὰ τήν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου, ἀλλά μόνο ὁ Ἰωάννης; Καί λέγομεν εἰς αὐτό ὅτι οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί ὅταν ἔγραψαν τά εὐαγγέλιά τους ὁ Λάζαρος ἔζη, καί ἐπειδὴ ἔζη ὁ Λάζαρος περιττόν εἶ-

χασι νά τό γράφουν, ὅτι μόνος ἐδιηγείτο τό θαῦμα. Ὁ δέ Ἰωάννης ὅταν ἔγραψε τό εὐαγγέλιόν του, εἶχεν ἀποθάνει ὁ Λάζαρος, καί διά νά μήν ἀστοχηθεῖ τό τοιοῦτον θαῦμα, διά τοῦτο τό ἔγραψεν ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης εἰς τό εὐαγγέλιόν του... Ο εὐαγγελιστής Ἰωάννης τό εὐαγγέλιόν του δύο χρόνους μετά τόν θάνατον τοῦ Λαζάρου τό ἔγραψεν καί τριανταδύο χρόνους ἀπό τῆς Χριστοῦ Ἀναλήψεως»¹.

Ἡ εικονογραφική ἀπόδοση του αγίου Λαζάρου ιστορεῖται με δύο εικαστικές αποτυπώσεις. Ἡ μία εἶναι ἡ μεμονωμένη μορφή του αγίου Λαζάρου ὡς επισκόπου, εικόνα ὄχι πολύ διαδεδομένη, καί ἡ ἄλλη ἡ γνωστή σε ὅλους παράσταση τῆς Εγέρσεως του Λαζάρου, ἓνα θέμα που εἶναι ὄχι ἀπλά γνωστό, ἀλλά ευρύτατα διαδεδομένο καί μάλιστα ἀνήκει καί στον κύκλο ὡν παραστάσεων του Δωδεκαόρτου (Εικ. 1, 2, 3, 4). Το θέμα ἀπαντάται ἀκόμα ἀπό τήν παλαιοχριστιανική περίοδο καί τήν πρωτοχριστιανική τέχνη στις κατακόμβες ἀλλά καί ὡς διακόσμηση σε χειρόγραφα (Εὐαγγέλιο Ραμπουλά) καί ψηφιδωτά ἀπό τον 6ο περίπου αἰῶνα (Εικ. 5)². Ὁ Διονύσιος ἐκ Φουρνά στην Ερμηνεία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης μας παραδίδει τήν ἱστορία του θέματος τῆς Εγέρσεως του Λαζάρου με τρόπο πολύ παραστατικό:

1. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ, *Θησαυρός*, ἐκδ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 97.

2. Κ. ΚΑΛΟΚΥΡΗ, *Εισαγωγή εἰς τήν χριστιανικήν καί βυζαντινήν ἀρχαιολογίαν*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2002.

«Βουνόν μέ δύο κορυφάς καί ὄπισθεν κάστρον φαινόμενον ὀλίγον, καί Ἑβραῖοι ἐξερχόμενοι ἀπό τās θύρας αὐτοῦ, φαινόμενοι ὡς τήν μέσην, ὄπισθεν τῶν βουνῶν κλαίοντες, καί ἔμπροσθεν τοῦ βουνοῦ μνημεῖον καί εἷς ἄνθρωπος τραβᾶ ἐξ αὐτοῦ τόν λίθον, καί ὁ Λάζαρος ἰστάμενος ἐν μέσῳ τοῦ μνημείου καί ἄλλος ἄνθρωπος ξετυλίγων αὐτόν. Καί ὁ Χριστός ἀντίκρου ἰστάμενος μέ τό ἕνα χέρι εὐλογεῖ αὐτόν καί μέ τό ἄλλο βαστᾶ χαρτί λέγων: “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω” καί ὄπισθεν τοῦ Χριστοῦ οἱ Ἀπόστολοι καί εἰς τούς πόδας του ἡ Μάρθα καί ἡ Μαρία προσκυνοῦσαι αὐτόν» (Εἰκ. 7, 8, 9, 10)³.

Ο Φώτης Κόντογλου στο βιβλίο του *Ἐκφραση της ορθοδόξου εικονογραφίας*, περιγράφει το θέμα πιο αναλυτικά: «Βραχόβουνα ἀπό τά δύο μέρη καί εἰς τό ἐν μέρος τό δεξιόν, ὁ Χριστός μέ τούς δώδεκα μαθητάς του, ἔχοντας τό δεξιόν χέρι τεντωμένον καί εὐλογώντας μέ μίαν κίνησιν προστακτικήν. Καί εἰς τά πόδια τοῦ Χριστοῦ κοίτονται γονατισμένες οἱ ἀδελφές τοῦ Λαζάρου, ἡ Μάρθα καί ἡ Μαρία, κατασπαζόμενες εἰς τά ἄχραντα πόδια Του μέ θρῆνον πολύν. Εἰς δέ τό ἀντικρυνόν μέρος, τάφος λαξευμένος εἰς τόν βράχον καί μέσα εἰς αὐτόν ὁ Λάζαρος τυλιγμένος μέ λωρίδας, μέ χειρίας, ὅπως εἶναι γραμμένον εἰς τό Εὐαγγέλιον, στέκεται εἰς τό ἄνοιγμα τοῦ τάφου, χλωμός καί μέ ὄψιν βασανισμένην, νέος εἰς τήν ἡλικίαν, μέ μαῦρο γένειον.

3. *Ιωάν.* 11, 1-44.

Καί ἓνας ἄνθρωπος σηκώνει τήν πλάκα τοῦ τάφου καί τήν παραμερίζει, καί ἕτερος ξετυλίγει τόν νεκρόν ἀπό τά σάβανα (Εἰκ. 11, 12, 13, 14, 15, 16).

Ἄνάμεσα εἰς τά βουνά, ὀπίσω ἀπό μίαν ράχην, φαίνεται τό κάστρον τῆς Βυθανίας καί πλῆθος Ἑβραίων ὁπού ἐβγαίνουν ἀπό τήν καστρόπορταν βλέποντες καί θαυμάζοντες, καί κάποιοι ἀπό αὐτούς φράζοντες μέ τό ροῦχον των τές μύτες των διά τήν μυρουδιάν τοῦ νεκροῦ, ὅπου ἦτο τετραήμερος. Ὁ Χριστός στέκεται μέ ἀπλήν μεγαλοπρέπειαν τῆς θεϊκῆς ἐξουσίας. Τό βλέμμα του, ἀτάραχον καί ἀστραφτερόν, ἐβγαίνει μέ δύναμιν. Τό δεξιόν χέρι του ὡσάν νά δίδει προσταγήν εἰς τόν θάνατον, ἐνῶ τό ἀριστερόν κρατεῖ σφικτά εἰλητάριον. Ὡστόσο τό σχῆμα τοῦ Κυρίου εἶναι σεμνόν, ἡ δέ ὄψις του τεθλιμένη, διότι κατά τό Εὐαγγέλιον, “ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καί ἐτάραξεν ἑαυτόν”⁴.

Οἱ βράχοι εἶναι βαρεῖς καί μαυριδεροί, διά τό βαρῦ καί πένθιμον τῆς ὑποθέσεως. Καί τό φαράγγι στενόν καί ἀπότομον, διά νά μεταδίδει εἰς τόν θεώμενον τήν εἰκόνα, τόν φόβον ὅπου ἔνοιωσαν οἱ πέτρες κρουσμένες ἀπό τήν φωνήν τοῦ Κυρίου, ὅπου ἐκραύγασε: Λάζαρε, δεῦρο ἔξω» (Φ. Κόντογλου, Ἐκφρασις τῆς ορθοδόξου εἰκονογραφίας, εκδ. «Αστήρ» 1960, σσ. 169-170).

Αυτή λοιπόν ἡ τόσο αναλυτική ἀνάγνωσις τῆς εἰκόνας ἀπό τον Κόντογλου μας δίνει τή δυνατότητα νά ἐννοήσουμε τα μηνύματα που θέλει ο εἰκονογράφος νά

4. *Ιωάν.* 11, 33.

καταγράφει εικαστικά στο θαύμα της εγέρσεως του Λαζάρου. Η στάση του Χριστού και η δυναμική κίνησή του δείχνει ακριβώς τη θεότητά του, η οποία διά του λόγου δίδει ζωή, ως ο μόνος ζωοδότης. Η στάση του Λαζάρου που όντας ακόμη στα νεκρικά σάβανα σκύβει ευλαβικά την κεφαλή του, εις ένδειξη υπακοής στον ζείδωρο λόγο: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω», φανερώνει δε την αποδοχή ότι ο Χριστός ελέγχει τα παρόντα και τα ἔσχατα. Ἐτσι εξηγείται η Παντοκρατορική στάση του Χριστού στην εικόνα και η δυναμική κίνηση του χεριού που ευλογεί και χαρίζει ζωή. Θυμίζει αντίστοιχη εικόνα από την ψηφιδωτή παράσταση της δημιουργίας του κόσμου στο Παλέρμο της Σικελίας (Εικ. 17)⁵.

Είναι ἄξιο προσοχής στις παλιότερες εικόνες να επισημάνουμε τη δυναμική κίνηση βάδισης του Χριστού, ο οποίος πραγματικά επείγεται να φτάσει στον τάφο του φίλου του καθώς εἶπε στους μαθητές του: «πορεύομαι ἵνα ἔξυπνίσω αὐτόν»⁶ και αυτή την αποφασιστικότητα την ενισχύει ακόμα περισσότερο μία ἄλλη φράση της

5. Βλ. *Αγιογραφίες, ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, εικόνες, από τον 5ο αιώνα μέχρι και σήμερα*, εκδ. Κ. Κουμουνδουρέας, Αθήνα, α.χ. Βλ. και εικόνα στον ναό της Παναγίας Μουτούλα στην Κύπρο (1280) Κείμενα Περδίκης Σ. - Μυριανθεύς Διομ., εκδ. Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζης Κύπρου, Ιερά Μητρόπολη Μόρφου, Λευκωσία 2009 και χειρόγραφο 587 - Ευαγγελιστάριο - 11ος αιώνας - Μονής Διονυσίου, στο *Θησαυροί του Αγίου Όρους - Εικονογραφημένα χειρόγραφα*, Εικ. 221.

6. *Ιωάν.* 11, 11.

περικοπής που λέει: «Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ κἂν ἀποθάνει ζήσεται»⁷.

Το φως της εικόνας είναι τέτοιο που υπερτονίζει τα εσχατολογικά στοιχεία της παραστάσεως και ενοποιούν τον χώρο και τον χρόνο, ενώνουν ιστορία και έσχατα, στο ένα πρόσωπο του Χριστού και του Λαζάρου⁸. Στις αρχαιότερες εικόνες ο Λάζαρος ιστορείται αγένειος, λόγω της τετραήμερου ταφής του (Εικ. 18, 19, 20). Αργότερα όμως κάποιοι ζωγράφοι, μεταξύ αυτών και ο Κόντογλου, τον εικονογραφούν με μαύρο γένειο. Αυτός ο τύπος του αγένειου ή σπανογένη Λαζάρου είναι πιο εμφανής στην άλλη εικόνα του αγίου που ζωγραφίζεται ως επίσκοπος. Στην Παναγία του Άρακος, στα Λαγουδερά της Κύπρου, η μορφή του Λαζάρου έχει όλα εκείνα τα ίχνη της επαφής του με τον θάνατο (Εικ. 21). Και όπως ακριβώς ο Χριστός ιστορείται πολλές φορές με τα στίγματα του σταυρού, που τον κάνουν αναγνωρίσιμο από τους μαθητές του και τον Θωμά, έτσι και ο Λάζαρος ιστορείται με τα σημάδια της εμπειρίας του θανάτου. Κατά τα άλλα εικονογραφείται ως ιεράρχης με το μονόχρωμο φαιλόνιο του και το λευκό ωμοφόριό του, κρατώντας στα χέρια του Ευαγγέλιο, ή ειλητάριο, που συμβολίζει ότι είναι πλέον πατέρας και διδάσκαλος της Εκκλησίας, αλλά

7. *Ιωάν.* 11, 25.

8. Βλ. Σ. ΣΚΛΗΡΗ, *Ο Άγιος Λάζαρος στην ορθόδοξη εικονογραφία*, σ. 212, στο *Εν Εσώπτρω - εικονολογικά μελετήματα*.

και κήρυκας της αναστάσεως του Χριστού και της δικής του (Εικ. 22, 23, 24, 25, 26, 27). Σε μία από τις αρχαιότερες ψηφιδωτές παραστάσεις της Εγέρσεως του Λαζάρου, ο Χριστός ζωγραφίζεται αγένειος στον τύπο του Απόλλωνα, και ο Λάζαρος βρίσκεται μέσα σε μαυσωλείο, με τέσσερα σκαλιά, και στέκεται στην είσοδο του μνημείου, δεχόμενος το κέλευσμα του Χριστού και κλινόμενος ευχαριστεί τον δωρεοδότη Χριστό (Εικ. 5). Όλες οι εικόνες της Εγέρσεως εν πολλοίς μένουν στην ίδια ανάπτυξη του θέματος, όπως περιγράφεται από τον ιερομόναχο Διονύσιο τον εκ Φουρνά των Αγράφων και τον Φώτη Κόντογλου, με επιμέρους διαφοροποιήσεις κατά εποχή, καθώς και η εικόνα του Αγίου Λαζάρου ως επισκόπου, που τον εμφανίζουν άλλοτε αγένειο και άλλοτε με μαύρο γένειο, ακόμα και καθήμενο επί του επισκοπικού του θρόνου (Εικ. 23).

Από τον 13ο αιώνα, έχουμε μία ιδιαίτερη και μοναδική εικόνα από τον Ναό της Παναγίας της Αγγελόκτιστης. Στην εικόνα αυτή εικονίζεται η Παναγία ένθρονη Βρεφοκρατούσα, μεταξύ του Ευαγγελιστή Λουκά αριστερά και του αγίου Λαζάρου δεξιά (Εικ. 28). Η συγκεκριμένη εικόνα έχει συμβολικό χαρακτήρα, αφού ανήκει σε μία περίοδο δραματικών ανατροπών στον χώρο της Εκκλησίας, όπου, με την Κυπριακή Βούλα του 1260 που εξέδωσε ο Πάπας, καταργούνταν δέκα από τις δεκατέσσερις ορθόδοξες επισκοπικές έδρες, ανάμεσα στις οποίες και η Επισκοπή Κιτίου, η οποία βρέθηκε κάτω από τη δικαιοδοσία της Λατινικής Αρ-

χιεπισκοπής Λευκωσίας. Η απεικόνιση του αγίου Λαζάρου, πρώτου επισκόπου Κιτίου, δίπλα στην Παναγία υπογραμμίζει τη σημασία που είχε για τον ορθόδοξο λαό η Επισκοπή Κιτίου στα δύσκολα χρόνια της Λατινοκρατίας⁹.

Επειδή όμως το θέμα της Εγέρσεως είναι θέμα που ιστορήθηκε από πολλούς και πολλές φορές, θα επιλέξουμε για την παρούσα εισήγηση να παρουσιάσουμε ενδεικτικά κάποιες εικόνες που έχουν θησαυριστεί στην Ιερά Μητρόπολη Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης, που έχει έναν μεγάλο πλούτο εικόνων αποτεθημένων στο εκκλησιαστικό μουσείο και στα εικονοφυλάκια των ναών της Μητροπόλεως.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εικόνα του ναού του Αγίου Γεωργίου Μελισσοχωρίου, που επιγράφεται «Ἡ ἔγερσις τοῦ Λαζάρου» (Εικ. 29) και κινείται εικαστικά στην πρόταση και περιγραφή του Διονυσίου του εκ Φουρνά, και ιστορεί την Ανάσταση. Βουνά με μία ιδιαίτερη πρισματική δομή, χωρίς να επηρεάζονται από τη βαρύτητα, θαρρείς πως θέλουν να εκτοξευτούν προς τα άνω. Ανάμεσά τους προβάλλει μία ομάδα Ιουδαίων που εξέρχονται της πόλεως, ενώ ο Χριστός, ακολουθούμενος από τους μαθητές του, με τη δεξιά του ευ-

9. Βλ. Σ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ, *Σάββατο του Λαζάρου, η εικονογραφία της έγερσης*. Βλ. www.imconstantias.org.cy, επίσης Κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ, *Η κατά Κίτιον αγιογραφική τέχνη*, Ι. Μητρόπολη Κιτίου, Λάρινα 2002, σ. 199, και Χ. ΧΟΤΖΑΚΟΓΛΟΥ, *Ο Άγιος Λάζαρος και η Κύπρος*, Λάρινα 2010, σσ. 9-18.

λογεί και προστάζει το «δεῦρο ἔξω». Οι αδελφές του Λαζάρου ριγμένες στα πόδια του Ιησού προσκυνούν, πίσω δε ένας νέος ανασηκώνει τον λίθο του τάφου, ενώ ένας άλλος ελευθερώνει τον Λάζαρο από τα εντάφια σπάργανα. Χρωματολογικά θα λέγαμε η άποψη του ζωγράφου συμπίπτει με αυτή του Φώτη Κόντογλου, που διατυπώθηκε βέβαια αρκετά αργότερα, αλλά πάντως δεν ξεφεύγει από την κοινή παράδοση, παρά το γεγονός ότι πρόκειται για έργο της μεταβυζαντινής περιόδου περί το 1860 και είναι έργο ανυπόγραφο.

*

Η άλλη εικόνα, που ήρθε σε γνώση μας, είναι αυτή που απόκειται στον Ναό του Αγίου Αθανασίου Λητής (Εικ. 30). Εδώ ο ζωγράφος μένει στα γνωστά πρότυπα, αλλά αυτονομείται σε ορισμένα επιμέρους θέματα, όπως την αλλαγή του σκηνικού των ορεινών όγκων της παράστασης, όπου εδώ δεν έχουν τις έντονες γεωμετρικές αντιλήψεις, αλλά ζωγραφίζει συνήθη βουνά με πλούσια λουλουδιασμένη βλάστηση. Ανάμεσα στα δύο βουνά ξεχωρίζει η «καστροπολιτεία» της Βηθανίας και τα μόνα πρόσωπα που είναι μάρτυρες της εγέρσεως, είναι οι μαθητές του Κυρίου, οι αδελφές του Λαζάρου στη γνωστή στάση και ο νέος που ανοίγει τον τάφο μέσα στον οποίο βρίσκεται σαβανωμένος ο Λάζαρος, ο οποίος φέρει και φωτοστέφανο, όπως σε όλες τις εικόνες. Τα χρώματα, έντονα, φωτεινά, χαρούμενα, παράλληλα με την οργιάζουσα ανθισμένη βλάστηση.

Μια ακόμα εικόνα που βρίσκεται στο εικονοφυλάκιο της ενορίας του Προφήτη είναι και αυτή της «Εγερσης του Λαζάρου». Πρόκειται για νεώτερη εικόνα, αχρονολόγητη, εικάζουμε όμως από τα τεχνοτροπικά στοιχεία ότι μπορεί να χρονολογηθεί γύρω στα 1880 (Εικ. 31). Η ιδιαιτερότητα της εικόνας αυτής είναι το διαφορετικό στήσιμο της απεικόνισης του θέματος. Ενώ δηλαδή όλες οι παραστάσεις έχουν τον Χριστό με τη συνοδεία των μαθητών του να εισέρχονται στο θέμα από αριστερά, εδώ η ομάδα του Χριστού αλλά και των ακολουθούντων Εβραίων απεικονίζονται στη δεξιά μεριά του πίνακα και το βουνό με τον τάφο του Λαζάρου βρίσκονται στα αριστερά της παράστασης. Ένα γωνιώδες βουνό που τείνει προς τα άνω, η Βηθανία να προβάλλει πίσω από τους Εβραίους που παρίστανται στο θαύμα, δύο νέοι ανασηκώνουν την πέτρα και οι αδελφές του Λαζάρου φιλούν τα πόδια του Χριστού. Η άλλη εικόνα που έχει την ίδια φορά των προσώπων και του όλου στησίματος του θέματος ανήκει στην παλαιοχριστιανική περίοδο και είναι ψηφιδωτή (Εικ. 5).

*

Όμως η εικόνα, που έχει για μας ιδιαίτερα μεγάλο ενδιαφέρον, είναι ο τύπος της εικόνας που διαμορφώθηκε στον Ναό του Αγίου Λαζάρου στο χωριό Ευαγγελισμός Λαγκαδά (Εικ. 32). Πρόκειται για εικόνα λαϊκής έμπνευσης και τεχνοτροπίας, ζωγραφισμένη περί το 1930. Εικονίζει τον Άγιο Λάζαρο κατά τον τύπο

του αναστημένου Χριστού, που φορεί ένα απλό ιμάτιο και γυμνό τον έναν ώμο, στο αριστερό χέρι του κρατεί έναν μεγάλο σταυρό, όπως περίπου ζωγραφίζεται ο αναστημένος Χριστός εξερχόμενος εκ του τάφου σε εικόνες ευρωπαϊκής αντίληψης (Εικ. 33), πίσω του στέκεται μία άγνωστη γυναικεία μορφή και αριστερά, στα πόδια του Χριστού βρίσκεται ένα μικρό αρνί. Η τοπική προφορική παράδοση ερμηνεύοντας την εικόνα υποστηρίζει ότι εικονίζει τον αναστημένο Λάζαρο, η δε γυναικεία μορφή που βρίσκεται πίσω του είναι η γυναίκα η οποία δι' ενυπνίου ενημερώθηκε από τον άγιο ότι, στο σημείο που δείχνει ο σταυρός και βόσκει το αρνί, ήταν από καιρού θαμμένη η εικόνα του αγίου, ο οποίος θεωρούνταν και προστάτης του χωριού. Εκεί χτίστηκε ναΐσκος ο οποίος σώζεται έως σήμερα. Η ιστορία θέλει τους κατοίκους του χωριού Ευαγγελισμός να είναι πρόσφυγες καταγόμενοι από τη Νικομήδεια της Βηθυνίας της Μικράς Ασίας, όπου και τιμούσαν ιδιαιτέρως τον Άγιο Λάζαρο, ο οποίος κατάγονταν από τη Βηθανία!!! Με την ανταλλαγή των πληθυσμών οι πρόσφυγες από τη Νικομήδεια ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή Λαγκαδά, στο σημερινό χωριό Ευαγγελισμός. Να πούμε δε για την ιστορία ότι η Νικομήδεια της Βηθυνίας ήταν αποικία των αρχαίων Μυγδόνων, προγόνων των κατοίκων του Λαγκαδά από τον 4ο ακόμα προ Χριστού αιώνα. Έτσι λοιπόν, όταν τέθηκε το θέμα της προσφυγιάς, ποιος ξέρει ποια δύναμη οδήγησε τους κατοίκους της Νικομήδειας στην περιοχή απ'

όπου είχαν ξεκινήσει οι προπάτορές τους πριν πολλούς αιώνες για να εποίκισουν τη Μικρά Ασία.

Συμπερασματικά οι εικονογραφικοί τύποι που διαμορφώνονται σχετικά με τον Άγιο Λάζαρο είναι: α) ο γνωστός λίαν διαδεδομένος πρώτος τύπος της Εγέρσεως του, με επιμέρους διαφορές ως προς τη φορά και την κίνηση των προσώπων, και τις αναμενόμενες διαφορές ανά εποχή και ζωγραφικό εργαστήριο, β) ο τύπος της εικόνας του αρχιερέως Αγίου Λαζάρου και γ) ο τύπος της μοναδικής εικονιστικής απόδοσης του Αγίου Λαζάρου ή καλύτερα της ανάμνησης της ευρέσεως της εικόνας του στο χωριό Ευαγγελισμός της Μητροπόλεως Λαγκαδά, όπου και τιμάται ιδιαίτερα.

Εικ. 1. Φορητή εικόνα του αγίου Λαζάρου, στον ναό του αγίου στην Κύπρο.

Εικ. 2. Η Έγερση, 16ος αι.

Εικ. 3. Έγερση Λαζάρου, μικρογραφία χειρογράφου.

Εικ. 4. Η Έγερσις του Λαζάρου, Κύπρος.

Εικ. 5. Η Έγερσις, Ραβέννα.

Εικ. 6. Η Έγερσις του Λαζάρου, Κύπρος.

Εικ. 7. Η Έγερσις του Λαζάρου, Κύπρος.

Εικ. 8. Η Έγερσις του Λαζάρου.

Εικ. 9. Η Έγερσις του Λαζάρου.

Εικ. 10. Μωσαϊκό 12ου αι. Παλέρμο, Σικελία.

Εικ. 11. Η Έγερσις του Λαζάρου, επιστήγιο Μ. Σινά, 12ος αι.

Εικ. 12. Δυτικός τοίχος (Δ-Δ, 20), 1280.

Εικ. 13. Η Έγερσις του Λαζάρου.

Εικ. 14. Η Έγερσις του Λαζάρου.

Εικ. 15. Η Έγερσις του Λαζάρου.

Εικ. 16. Η Έγερσις του Λαζάρου.

Εικ. 17. Η Δημιουργία, Παλέρνο.

Εικ. 18. Κύπρος, Παναγία της Ασίνου.

Εικ. 19. Ο Λάζαρος στον τάφο, λεπτομέρεια.

Εικ. 20. Μονή Καισαριανής.

Εικ. 21. Άγιος Λάζαρος. Τοιχογραφία από την Παναγία του Άρακα Κύπρου, 1192.

Εικ. 22. Άγιος Λάζαρος 15ος αι. Ναός Αγίου Ανδρονίκου Λιοπετρίου.

Εικ. 23. Ο άγιος Λάζαρος και επίσκοπος.

Εικ. 24. Ο επίσκοπος Άγιος Λάζαρος.

*Εικ. 25. Ο άγιος Λάζαρος με
αρχιερατική αμφίεση.*

*Εικ. 26. Ο επίσκοπος
άγιος Λάζαρος.*

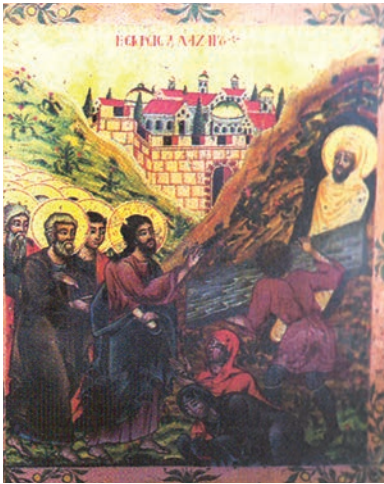
Εικ. 27. Ο επίσκοπος άγιος Λάζαρος.

Εικ. 28. Άγιος Λάζαρος και Θεοτόκος, Ναός Αγγελόκτιστης Κύπρου.

Εικ. 29. Άγιος Γεώργιος Μελισσοχωρίου.

Εικ. 30. Άγιος Αθανάσιος Λητής.

Εικ. 31. Έγερση του Λαζάρου,
Προφήτης Λαγκαδά.

Εικ. 32. Άγιος Λάζαρος,
Ευαγγελισμός Λαγκαδά.

Εικ. 33. Ανάσταση του Χριστού,
διά χειρός Γ. Παπαγεωργίου.